

PM 2011: RIV (Dnr 001-350/2011)

Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan (SOU 2010:99)

Remiss från Utbildningsdepartementet

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan” (SOU 2010:99) hänvisas till denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Lotta Edholm anför följande.

Ärendet

Pojkar och flickor har inte samma förutsättningar att lära sig och trivas i skolan. Flickor presterar bättre än pojkar i skolan, flickor mår sämre än pojkar, flickor utsätts oftare för trakasserier och både pojkar och flickor hindras av traditionella könsroller. Det är slutsatser som Delegationen för jämställdhet i skolan (DEJA) slår fast.

I betänkandet redogör DEJA för tänkbara orsaker och förklaringar till att flickor och pojkar presterar olika i skolan. Delegationen menar att många pojkar tidigt möts av negativa förväntningar och tidigt lär sig hantera skolmisslyckanden. I betänkandet lämnas en rad förslag som syftar till att förbättra förutsättningarna för en jämställdhetsintegrerad skola. Bland annat föreslås en ny utvärderingsfunktion samt en ändring av lagregleringen på området. Därutöver föreslås en rad uppdrag bland annat till Skolverket.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till många av delegationens förslag och anser att delegationens slutbetänkande tillsammans med de rapporter och delbetänkande som delegationen har levererat utgör en bra dokumentation och analys över tänkbara orsaker och förklaringar till att flickorna sedan decennier presterar bättre än pojkarna i skolan.

Utbildningsnämnden delar DEJA:s tankar om vikten av att synliggöra och åtgärda flickors och pojkars olika förutsättningar i skolan. Samhället måste kontinuerligt analysera, följa upp och utvärdera åtgärder som rör brister i skolans likvärdighet för att garantera demokratiska principer. Skolan har ett tydligt uppdrag att ge flickor och pojkar samma möjligheter att utvecklas såväl kunskapsmässigt som socialt.

Mina synpunkter

Slutbetänkandet från delegationen för jämställdhet i skolan berör en rad angelägna frågor. Att garantera likvärdighet för alla, oavsett kön eller etniskt ursprung är en grundläggande aspekt i ett demokratiskt samhälle. Diskriminering kan aldrig accepteras.

Delegationens slutbetänkande tillsammans med de rapporter och delbetänkande som delegationen har levererat utgör en bra dokumentation och analys över tänkbara orsaker och förklaringar till att flickorna sedan decennier presterar bättre än pojkarna i skolan. Att öka pojkarnas kunskapsresultat är av stor vikt, inte minst när det gäller läsförmåga där allt fler undersökningar pekar på att pojkar halkar efter.

Jag vill särskilt kommentera några områden som tas upp i ärendet. Skolan har ett viktigt uppdrag i att identifiera och stödja elever med sviktande psykosocial hälsa och skolsvårigheter. En bra samverkan mellan lärare och elevhälsa är en förutsättning för att lyckas i detta arbete. Ett annat viktigt område rör frågor kring sex- och samlevnad och hedersrelaterade kränkningar. Det är angeläget att kompetens kring dessa frågor finns hos rektorer och lärare. Det innebär emellertid inte med nödvändighet att det ska in i den obligatoriska delen av lärar- eller rektorsutbildningen. Vid inspektioner av skolor och undervisning bör kompetensen hos skolpersonalen granskas.

Stockholms stad har tagit flera initiativ för att förbättra skolornas insatser avseende jämställdhet och hedersrelaterade frågor. Jag delar dock remissinstansernas uppfattning att gällande styrdokument för skolan utgör ett tillräckligt stöd på nämnda områden.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan” (SOU 2010:99) hänvisas till denna promemoria.

Stockholm den 6 april 2011

LOTTA EDHOLM

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. ”Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan” (SOU 2010:99), sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Roger Mogert* och *Tomas Rudin* (båda S) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. att som svar på remissen ”Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan” överlämna och återropa föreliggande promemoria,
2. att därutöver anföra följande:

Utbildningsförvaltningen och föredragande borgarrådet framför i sitt svar en skepsis mot utredningens förslag gällande undervisning i sex- och samlevnad samt hedersrelaterade kränkningar. Vi delar inte denna tveksamhet utan är övertygade om att det behövs en avsevärd kvalitetshöjning av undervisning i sex- och samlevnad samt i kunskapen och åtgärder kring hedersrelaterade kränkningar. Exempelvis är det viktigt skolhälsovården även fortsättningsvis skall vara en integrerad del i skolans sex- och samlevnadsutbildning och lättillgänglig för eleverna.

Att vuxenvärlden, och särskilt lärare, skapar möjlighet till diskussioner och undervisning som syftar till att respektera kroppslig integritet – sin egen och andras – tror vi är en förutsättning för en ökad jämställdhet bland unga människor. De kränkningar som unga människor utsätter varandra för, ofta kränkningar som är könsrelaterade och/eller homo- och transfoba, skulle kunna förebyggas genom en förbättrad sex- och samlevnadsundervisning samt förbättrat arbete gentemot hedersrelaterade kränkningar.

Vi ställer oss även frågande till föredragande borgarrådets syn att de nya kursplanerna skulle utgöra tillräckligt stöd för skolans personal i arbetet med elevers psykosociala hälsa. Den psykiska ohälsan bland unga ökar tyvärr successivt. Utredningen gör en genomgång av de nya kursplanernas jämställdhetskrav och gör, mot bakgrund av den ökande ohälsan hos unga, bedömningen att ytterligare åtgärder bör vidtas. Denna bedömning delar vi.

I övrigt vill vi instämma i konstaterandet att jämställdhet ständigt behöver diskuteras. Vi hoppas här att DEJA har bidragit till att utveckla arbetet med genuspedagogik i såväl stadens skolor som förskolor.

Reservation anfördes av borgarrådet *Per Bolund* (MP) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. att avslå borgarrådets förslag till remissvar
2. att som remissvar anföra följande;

Vi instämmer i stort med det som Delegationen för jämställdhet i skolan (DEJA) föreslår. Vi tycker att det är värt att nämna ett par saker särskilt. Dels gäller det vikten av att skolorna arbetar med jämställdhetsintegrering. Det framkommer tydligt att det som krävs för långsiktigt hållbara förändringar är ett långsiktigt och permanent arbete för jämställdhet vilken är integrerad i den ordinarie verksamheten.

Det är viktigt att det tydligt framgår att likvärdighet även utifrån sexualitet, könsidentitet och könsuttryck är en del av samma grundbult i ett demokratiskt samhälle som likvärdighet utifrån kön eller etnisk bakgrund. Föreställningar kring kön och sexualitet är tätt sammankopplade och bör arbetas med samtidigt. Skolorna bör anlägga ett intersektionellt perspektiv på sitt jämställdhetsarbete.

Stockholms stad bör ställa sig positiv till att Skolverket får i uppdrag att med hjälp av ämneskunniga forskare granska kvaliteten i läromedel i annat undervisningsmaterial för den obligatoriska skolan och gymnasieskolan.

Stockholms stad bör också ställa sig positiv till att Skolverket får i uppdrag att, i samråd med Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolinspektionen, ur ett genusperspektiv, utreda och analysera orsakerna till samt omfattningen, inriktningen och könsfördelningen på samtliga former av särskilt stöd som ges till elever i grundskolan.

ÄRENDET

Pojkar och flickor har inte samma förutsättningar att lära sig och trivas i skolan. Flickor presterar bättre än pojkar i skolan, flickor mår sämre än pojkar, flickor utsätts oftare för trakasserier och både pojkar och flickor hindras av traditionella könsroller. Det är slutsatser som Delegationen för jämställdhet i skolan (DEJA) slår fast.

I betänkandet redogör DEJA för tänkbara orsaker och förklaringar till att flickor och pojkar presterar olika i skolan. Delegationen menar att många pojkar tidigt möts av negativa förväntningar och tidigt lär sig hantera skolmisslyckanden. I betänkandet lämnas en rad förslag som syftar till att förbättra förutsättningarna för en jämställdhetsintegrerad skola. Bland annat föreslås en ny utvärderingsfunktion samt en ändring av lagregleringen på området. Därutöver föreslås en rad uppdrag bland annat till Skolverket.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 mars 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Att garantera likvärdighet för alla, oavsett kön eller etniskt ursprung är en grundläggande aspekt i ett demokratiskt samhälle. Kontoret ställer sig positivt till många av delegationens förslag och anser att delegationens slutbetänkande tillsammans med de rapporter och delbetänkande som delegationen har levererat utgör en bra dokumentation och analys över tänkbara orsaker och förklaringar till att flickorna sedan decennier presterar bättre än pojkarna i skolan. Likaså uppmärksammas problematiken inom området och en hel del tankvärda förslag till åtgärder presenteras.

Stadsledningskontoret anser att ordet trakasserier konsekvent bör tas bort i förslaget till ändring av skollagen. Det bör räcka att ange diskriminering i samtliga paragrafer där trakasserier nämns då trakasserier ingår i definitionen av diskriminering. Det är viktigt att lagen blir tydlig. Vidare anser kontoret att både första kapitlet 4 § och 5 § i diskrimineringslagen som ger definitioner av olika begrepp bör framgå direkt i skollagen i stället för att hänvisning görs till diskrimineringslagen. Det blir då betydligt enklare för rektorerna och förskolecheferna när de ska informera sin personal om vad som gäller beträffande förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling. Stadsledningskontoret föreslår således att definitionen på såväl diskriminering som kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning och ålder införs i skollagen.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till förslaget om att tillsyn och utredningar som rör överträdelse runt diskriminering och trakasserier hanteras av Skolinspektionen. Kontoret anser att förslaget skapar en ökad tydlighet kring frågan. Även förslaget om att ta fram ett stödmaterial rörande arbetssätt som skolorna ska tillämpa för att förbättra undervisningen i läsning och skrivning anser kontoret är bra. Detta är ett viktigt och angeläget område där skolan kan behöva stöd baserat på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Kontoret anser i likhet med delegationen att arbetssätt och metoder inom skolans alla ämnen i högre grad än i dag bör bygga på evidens och beprövad erfarenhet. Förslaget att införa en systematisk utvärdering av arbetssätt och metoder i skolan genom en ny utvärderingsfunktion är kontoret positivt till.

Kontoret anser att det är viktigt att utvärderingen fokuserar på effekterna av insatserna, d.v.s. huruvida de bidrar till en ökad jämställdhet eller förbättrade skolresultat.

Stadsledningskontoret är tveksamt till värdet av att Skolverket i samråd med Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet ges i uppdrag att ta fram ett allmänt råd om hur skolan i samverkan med elevhälsan tidigt kan identifiera och stödja flickor och pojkar med sviktande psykosocial hälsa och skolsvårigheter. Här bör de nya kursplanerna utgöra ett tillräckligt stöd för skolans personal i detta arbete.

Stadsledningskontoret anser att delegationens antagande om de ekonomiska konsekvenserna är rimlig det vill säga att förslagen inte kommer att påverka stadens utgifter. Kontoret anser att förslagen är till gagn för både individ, sysselsättning och samhället i stort.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 mars 2011

att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen ”Flickor, pojkar, individer - om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan” SOU 2010:99.

Särskilt uttalande gjordes av Lotta Edholm m fl (FP), Johanna Sjö m fl (M), Helen Törnqvist (C) och Erik Slottnér (KD), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Jan Valeskog m fl (S) och Måns Almqvist (V), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Per Olsson m fl (MP), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 februari 2011 har i huvudsak följande lydelse.

Jämställdhet i skolan handlar om att ge flickor och pojkar lika makt och möjlighet till lärande och utveckling. Att garantera likvärdighet för alla, oavsett kön eller etniskt ursprung är en grundbult i ett demokratiskt samhälle. Förvaltningen delar DEJAS tankar om vikten av att synliggöra och åtgärda flickors och pojkars olika förutsättningar i skolan. Samhället måste kontinuerligt analysera, följa upp och utvärdera åtgärder som rör brister i skolans likvärdighet för att garantera demokratiska principer. Skolan har ett tydligt uppdrag att ge flickor och pojkar samma möjligheter att utvecklas såväl kunskapsmässigt som socialt. Detta uppdrag är formulerat i såväl skollag som läro- och kursplaner.

Förvaltningen ställer sig positiv till delegationens förslag till regeringen att tillsyn och utredningar som rör överträdelser runt diskriminering och trakasserier hanteras på ett ställe – hos Skolinspektionen – och att åtgärder och förbud mot diskriminering och trakasserier av barn och ungdomar regleras i skollagen. Detta skapar en ökad tydlighet.

Förvaltningen ställer bakom delegationens förslag att Skolinspektionen får i uppdrag att granska de utredningar som ligger till grund för beslut om särskilt stöd samt de åtgärdsprogram som blir följden av dessa utredningar. Detta är ett område där en översyn är angelägen.

Förvaltningen ställer sig bakom delegationens uppdrag till Skolverket att utarbeta stödmaterial rörande arbetssätt som skolorna kan tillämpa för att förbättra undervisningen i läsning och skrivning för flickor och pojkar. Detta är ett viktigt och angeläget område där skolan kan behöva stöd baserat på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Förvaltningen ställer sig dock tveksam till att så ingående som DEJA beskriver uppdrag åt Skolverket att reglera lärares och skolledares kunskaper i sex- och samlevnad och hederrelaterade kränkningar. Förvaltningen anser att gällande styrdokument utgör ett tillräckligt stöd för skolans personal inom dessa områden.

Förvaltningen ställer sig även tveksam till nyttan av att Skolverket utformar ytterligare

ett allmänt råd rörande elevhälsans samverkan med skolan för att identifiera och stödja elever med sviktande psykosocial hälsa och skolsvårigheter, även om frågan är angelägen. Här bör de nya kursplanerna utgöra ett tillräckligt stöd för skolans personal i detta arbete.

Avslutningsvis instämmer förvaltningen i delegationens påstående att jämställdhet är något som ständigt måste diskuteras, vinnas på nytt och omsättas i skolans vardagliga praktik.

RESERVATIONER M.M.

Utbildningsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av av Lotta Edholm m fl (FP), Johanna Sjö m fl (M), Helen Törnqvist (C) och Erik Slottner (KD) enligt följande.

Slutbetänkandet från delegationen för jämställdhet i skolan berör en rad angelägna frågor. Vi delar i huvudsak de synpunkter som förvaltningen för fram i sitt tjänstutlåtande men vill särskilt kommentera några områden som tas upp i ärendet.

Skolan har ett viktigt uppdrag i att identifiera och stödja elever med sviktande psykosocial hälsa och skolsvårigheter. En bra samverkan mellan lärare och elevhälsa är en förutsättning för att lyckas i detta arbete. Ett annat viktigt område rör frågor kring sex- och samlevnad och hedersrelaterade kränkningar. Det är angeläget att kompetens kring dessa frågor finns hos rektorer och lärare. Det innebär emellertid inte med nödvändighet att det ska in i den obligatoriska delen av lärar- eller rektorsutbildningen. Vid inspektioner av skolor och undervisning bör kompetensen hos skolpersonalen granskas.

Stockholms stad har tagit flera initiativ för att förbättra skolornas insatser avseende jämställdhet och hedersrelaterade frågor. Vi delar dock förvaltningens uppfattning att gällande styrdokument för skolan utgör ett tillräckligt stöd på nämnda områden.

Reservation anfördes av Jan Valeskog m fl (S) och Måns Almqvist (V) enligt följande.

1. att i huvudsak godkänna förvaltningens yttrande
2. att därutöver anförda följande

Förvaltningen framför i sitt svar en skepsis mot utredningens förslag gällande undervisning i sex- och samlevnad samt hedersrelaterade kränkningar. Vi delar inte förvaltningens tveksamhet utan är övertygade om att det behövs en avsevärd kvalitetshöjning av undervisning i sex- och samlevnad samt i kunskapen och åtgärder kring hedersrelaterade kränkningar. Exempelvis är det viktigt skolhälsovården även fortsättningsvis skall vara en integrerad del i skolans sex- och samlevnadsutbildning och lättillgänglig för eleverna.

Att vuxenvärlden, och särskilt lärare, skapar möjlighet till diskussioner och undervisning som syftar till att respektera kroppslig integritet – sin egen och andras – tror vi är en förutsättning för en ökad jämställdhet bland unga människor. De kränkningar som unga människor utsätter varandra för, ofta kränkningar som är könsrelaterade och/eller homo- och transfoba, skulle kunna förebyggas genom en förbättrad sex- och samlevnadsundervisning samt förbättrat arbete gentemot hedersrelaterade kränkningar.

Vi ställer oss även frågande till förvaltningens syn att de nya kursplanerna skulle utgöra tillräckligt stöd för skolans personal i arbetet med elevers psykosociala hälsa. Den psykiska ohälsan bland unga ökar tyvärr successivt. Utredningen gör en genomgång av de nya kursplanernas jämställdhetsskrivningar och gör, mot bakgrund av den ökande ohälsan hos unga, bedömningen att ytterligare åtgärder bör vidtas. Denna bedömning delar vi.

I övrigt vill vi instämma i förvaltningens konstaterande att jämställdhet ständigt behöver diskuteras. Vi hoppas här att DEJA har bidragit till att utveckla arbetet med genuspedagogik i såväl stadens skolor som förskolor.

Reservation anfördes av Per Olsson m fl (MP) enligt följande.

1. att delvis besluta enligt förvaltningens förslag till beslut
2. att Utbildningsnämnden ställer sig positiv till att Skolverket får i uppdrag att med hjälp av ämneskunniga forskare granska kvaliteten i läromedel i annat undervisningsmaterial för den obligatoriska skolan och gymnasieskolan.
3. att Utbildningsnämnden ställer sig positiv till att Skolverket får i uppdrag att, i samråd med Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolinspektionen, ur ett genusperspektiv, utreda och analysera orsakerna till samt omfattningen, inriktningen och könsfördelningen på samtliga former av särskilt stöd som ges till elever i grundskolan.
4. att därutöver anföra

Vi instämmer i stora drag med det som skrivs i förvaltningens förslag till beslut, men ställer oss ändå frågande till att flera förslag från DEJA överhuvudtaget inte kommenteras. Inte minst är det märkligt att vikten av jämställdhetsintegrering, som av DEJA beskrivs som en absolut förutsättning för att arbetet ska lyckas överhuvudtaget inte nämns av förvaltnings text.

Vi avser därför lämna en särskild skrivelse för att få redovisat av förvaltningen hur staden hittills arbetat med jämställdhetsintegrering. Därutöver önskar vi att nämnden tydligt tar ställning för två viktiga uppdrag till Skolverket som finns i DEJA:s förslag, men som inte alls återfinns i förvaltningens remissvar.

Slutligen så hade det varit önskvärt att förvaltningen varit tydlig med att likvärdighet även utifrån sexuell läggning och könsidentitet är en del av samma grundbult i ett demokratiskt samhälle som likvärdighet utifrån kön eller etnisk bakgrund – något som även det försvann mellan DEJA:s dokument och förvaltningens svar.